

- A) **Láska k domovu v tvorbe najvýznamnejších predstaviteľov slovenskej poézie po roku 1945 – podľa tohto motívu porovnať spôsoby vyjadrenia – Kostra, Horov, Plávka, Rúfus, Válek**
 B) **Feldek, Hevier, osamelí bežci Štrpka + Laučík (odôvodnenie + konkrétne veršiky)**
 C) **Publicistický štýl a jeho žánre**
 D) **Básnické prostriedky v texte – ukážka J. Kostra: Proti Váhu**

POÉZIA PO 1945: 1945-1948- najzložitejšie obdobie v dejinách literatúry- týka sa to poézie, prózy a drámy. Celá slovenská literatúra sa doslova ocitla v troskách. Viacerí autori boli väznení, iní žili v ústraní, boli zastrašení alebo emigrovali. Čo sa týka autorov medzivojnovy poézie- Beniaka, Lukáča, Smreka: 1. z nich bol väznený a odsúdený a ďalší sa museli nachvíľu odmlčať, pretože sa nedokázali vzdať svojej duchovnej orientácie. Podobný osud stihol aj Laca Novomeského.

A) JÁN KOSTRA: gymnázium ZA, architektúra Praha, zapojil sa do ľavicovej literárnej skupiny R-10 (mladá skupina DAVistov, 10=1910), redaktor v časopisoch a Slovenskom rozhlase, 1956 len lit. činnosť, predstaviteľ staršej generácie povojnových básnikov, tvorba do 2 období: 1) do 1945, 2) po 1948. Moderný básnik, vplyv poetizmu a symbolizmu. Pre zbierky *Hniezda* a *Moja rodná* platí melodickosť, využitie hudby, senzuálnosť, obrazné vyjadrovanie, vplyv avantgardy (nepoužíva sa interpunkcia), hlavný motív DOMOV.

- **HNIEZDA:** básnická zbierka, hlavný motív spomienky na detstvo ako bezpečné hniezdo pre úkryt, básne **Samohlásky** (stopy poetizmu a symbolizmu, vlastné zrakové a sluchové dojmy), **Slniečko septembra** (charakteristická bezstarosť, hravosť a poetizácia života „*ružové jablčko okolo školy sa kotúľa ľahúčko*“, symboly detstva a domova v zbierke)
- **MOJA RODNÁ:** motív obranu domova, prevládajú tu pochmúrne a smutné nálady = vplyv spoločenskej situácie, vypuknutie 2WW, rozdelenie ČSSR; básnik odhodlane bráni vlasť a vyslovuje bolesť nad tým, že jeho sen o harmónii sa rozbil, úvodná báseň **Moja rodná** – založená na motíve návratu zo sveta domov do rodného kraja, motív domova – prezentuje najskôr ako rozpor medzi dedina/mesto, domov/svet a neskôr kladie dôraz na symbol národných hodnôt. Motív: návrat strateného syna zo sveta domov.
- **Ozubený čas, Puknutá váza, Všetko je dobre tak, Presila smútku:** zbierky o udalostiach 2WW, smútok, skepsa, pesimizmus a opovrhnutie, že človek sa stal horším ako zver.
- **Ave Eva:** ľubostná básnická skladba, 39 strof, každá 8 veršov, relatívne samostatných, 1. význam (vzdáva hold ženám a ženskej kráse, ľubostné vyznanie autora podobné ako Smrek – Básnik a žena), 2. význam (oslava ženstva ako životodarného princípu)
- **Na Stalina, Za ten Máj, Javorový list:** schematické diela, oslava Stalina, ZSSR, oslobodenie, úspechy budovateľov – zmena charakteru poézie – sociálny realizmus
- **Báseň, dielo tvoje** (hodnotí celú doterajšiu básnickú cestu), **Šípky a snečnice** (básne o jeseni, plné farebnosti), **Každý deň** (hovori o medziľudských vzťahoch, etických princípoch – napr. *Dobré Slovo, Každý deň stretnúť človeka*), **Len raz** (autor sa vyznáva z lásky k poézii, bez ktorej si nevie predstaviť život) = po skončení stalinizmu sa opäť venuje prírodnej, intímnej a reflexívnej lyrike.

A) PAVOL HOROV: otec ťažké práce v USA baniach pre peniaze, vrátil sa aby videl syna, na SVK vojna – narukoval a zomrel, kruto to poznačilo rodinu i tvorbu Horova, učiteľ, Československý rozhlas, šéfredaktor, riaditeľ Slovenského spisovateľa, len literárna práca od 1964. Má originálny kultivovaný básnický prejav a mysliteľskú hĺbku.

- **NÁVRATY:** spomína na rodný Zemplín, vyznáva sa z lásky k rodnému kraju, v čase vojny mu je jedinou útechou, cez ktorý môže smútok prekonať, spomína na detstvo a matku, plynutie času.
- **VYSOKÉ LETNÉ NEBE:** návrat do rodného kraja, nie je len hľadaním istôt ale i obrazom premien na pozadí času (vnútorný zdroj zážitku + vonkajšie videnie, porovnanie starého a nového), vznik po smrti matky, bolesť nad jej stratou nevie vyjadriť slovami, bezpomocnou protézou je každá metafora, keď dáva posledné zbohom.
- **Zradné vody spodné** (vojnová tematika, protivojnové stanovisko, 2 časti: *Mimóza* – intímna a prírodná lyrika, *Na sklonku* – spoločenská lyrika o aktuálnych spoločenských problémoch), **Defilé** (2WW vrátil sa k téme, ľudskému utrpeniu)
- **NIOPA MATKA NAŠA:** 3 časti: 1) **Nioba matka naša**, 2) **Nápisy na hroby**, 3) **Trhlinou krvi**. Hlavný problém: pocit hrôzy, zúfalstva a prázdnoty, Nioba postava z gréckej mytológie, antiky, symbol utrpenia a žiaľu všetkých žien a matiek v čase vojny, Nioba manželka tébskeho kráľa sa posmievala bohyni Léto, že mala len 2 deti, za posmievanie krutý trest – Léto syn Apolón šípami zabil 7 detí Nioby, zošalela a Zeus ju premenil na kameň, ktorý stále prelieva slzy. Je to reagoanie na sociálne otázky a skončenú vojnu, básnik sa tu dovoľáva mieru a hovorí že zbrane by sme mali spoznávať len v múzeách a skončená vojna vyvoláva u neho strašnú spomienku ktorá mu zostal z detstva. Je to spomienka na otca ktorý padol v období prvej svetovej vojny. Spomína na utrpenie matky ktorá sa bála tmy a tmou bola vojna.
- **Moje poludnie, Slnce nad nami** (socialisticky orientované)
- **Koráby z Janova** (umelecký pendant Vysoké letné nebe, súvisí s jeho krátkym pobytom v TAL, obsiahnutý nový tematický celok – cudzina, konfrontuje domov – svet, pribúda prítomnosť – budúcnosť).

A) ANDREJ PLÁVKA: nedokončil právo, úradník, počas SNP člen revolučného výboru v BB, riaditeľ vydavateľstva Tatran. Vydal 20 básn. zbierok témy: rodný Liptov, SNP, budovateľské, úvahy o zmysle života, medziľudských vzťahoch. Básnik – tradicionalista: tvorba súvisí so štúrovcami (ľudová slovesnosť, slabičný verš, jednoduché básnické prostriedky) a Hviezdoslavom (prevrátený slovosled, archaizmy, oravské dialektizmy).

- **TRI PRÚTY LIPTOVA:** ospevuje rodný kraj Liptov, ľudí v ňom, rodičov, príroda+ľud+história=3 prúty, ktoré tvoria jednotu. Dielo neskôr prepracoval a dopísal k nej časť **Po rokoch**, potom vyšla s názvom **Liptovská písťala**, symbolom domova bola biela skala, ktorá predstavuje Liptov. 3 Prúty Liptova: vidíme to v rozdelení na 3 časti:
 1. časť **Návrat:** venuje sa rodnému kraju, prírode. *Vraciam sa zo sveta ako sklár zbičovaný najtvrdším diamantom.*
 2. časť **Pri kozube:** kladie dôraz na históriu meruôsmeho roku 1848 žiadosti slovenského národa *dýcha si zťažka zem, prút dejín pošibe pradedov tuhý sen*
 3. časť **Tieseň lásky:** kladie dôraz na regionalizmus *ľúbostný ornament vyšívá grúň i pole, ty ľud môj špatnokrásny, s vami priasť oblaky.*
- **Z noci i z rána, Vietor nad cestou:** príklon k ľudovej tradícii
- **Ohne na horách, Neumrel na koni, 3 Vody** (pripomína Hájnikovu ženu- začína Pieseň o hore, končí Pozdravom) – SNP
- **Sláva života, Zelená ratolesť, Domovina moja:** socialistický realizmus
- **Vyznanie, Korene:** o zmysle života

A) MILAN RÚFUS: gymnázium pedagóg SJ, DEJ, inšpirovaný ľudovou slovesnosťou, metaforickosť, tradičnosť slovenského sveta, reprezentovaného roľníckym vidieckym životom, prácou na poli, v prírode, ide o rustikálneho autora – kladie dôraz na jednoduchého slovenského človeka.

- **AŽ DOZRIEME:** debut, nívum lebo po rokoch schematizmu priniesli nové témy: domov, detstvo, 2WW, poslanie poézie, aktuálne politické problémy sveta (vojna v Kórei), básne o posolstve, napr. **Ľudstvo**. Protivojnové básne: protest proti vojne: **Rakvy z Vietnamu, Monológ v Lazarete** – vojak z vojny slepý, žaluje generála *vy ste nás pane veľmi potupili, vy ste nás pane veľmi klamali*. . V zbierke sa opiera o tradičiu vidieka, prírody, tradície na dedine – motív dreva – drevená kolíska, kríž, liptovská horská príroda). Básnik s hlbokým sociálnym a humanistickým cítením.
- **ZVONY:** vyzdvihuje človeka spätého s prírodou, prostého človeka práce, jednotlivca, napr. **Zvony detstva** (detstvo sa nevráti) – návrat k dedinskému ľudu a chudobe.
- **STÔL CHUDOBNÝCH:** nadväzuje na Zvony, hodnoty nachádza v rodnom kraji, pôde a práci, vyzdvihuje pracovitosť, húževnatosť a životnú múdrosť jednoduchého liptovského človeka, chudoba, pracujúci, rozumel prírode je pre neho etickým princípom, všetko sa hodnotí podľa morálnych princípov (milovať bližných, добрota, pomoc).
- **Chlapec** (pripravené skôr, nevydané pre schematizmus, bibliofília), **Chlapec maľuje dúhu** (úprimné bolestivé výpovede mladého človeka o sebe, svete)
- **Kolíska, Kolíska spieva det'om, Hudba tvarov:** básnické zbierky doplnené fotografiami a maľbami Ľudovíta Fullu.

A) MIROSLAV VÁLEK:

- **MODLITBA ZA SLOVENSKO:** od začiatku autor prirovnáva Slovensko k hniezdu. Hniezdo je symbolom domova, rodičov, domovom rodín- ľudí, ktorí sú si blízky a majú sa radi. Autor považuje za najväčšiu hodnotu Slov. „deti Slovenska“ - otcov, mamy, všetkých žijúcich - deti. Autor vyzýva aby sme sa radovali, že máme zem samým bohom darovanú. Chce v nás vzbudiť spoluzodpovednosť za spoločnosť. V 3. časti autor naznačuje, že Boh dal Zem Slovákom už skôr a my ho teraz máme zveľaďovať pre ďalšiu generáciu. Prosi Boha aby vzhliadol k Slovensku, hoci je malé, ale autor tvrdí, že nezáleží na veľkosti hraníc, ale na veľkosti ľudskej humanity.
- **Prít'azlivosť'**- autor spája individuálny osud človeka s mnohosťou civilizácie
- **Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať:** autor odsudzuje zverstvá 2.sv. vojny cez tragédiu jedného dievčaťa, ktoré bolo odvečené do koncentračného tábora, kde zomiera.
- **Milovanie v husej koži:** tragické životné pocity, pocit zániku, zúfalstvo, zdesenie nad bytím.
- **Z vody:** autor sa vrátil k intímnej tematike, obsahuje ľúbostné verše, z ktorých pramení nie len radosť, ale aj smútok.
- **Dotyky:** vyvolala určitý rozruch pretože autor, podobne ako Rúfus odmietol čierno- biele videnie reality, aké predpisoval schematizmu. Centrom pozornosti sa stáva človek so svojimi intímnymi citmi a problémami. Lyrický hrdina prežíva sklamanie a smútok- melancholická poézia. Ľúbostné verše nevyjadrujú radosť z prežívaného citu, ale naopak smútok z jeho nenaplnenia. Vzťah medzi mužom a ženou je naplnený napätím, z čoho pramení odcudzenie a rozchod.

B) DANIEL HEVIER

Motýlí kolotoč - ľúbostné, prírodné, rodinné motívy - H. prejavil zmysel pre krásu slova a hravosť. Nechával sa očarovať svetom i možnosťami jeho vyjadrenia básnickými prostriedkami. Verše sa vyznačujú radosťou zo života, nežnosťou, krehkosťou: „Milovanie milo vanie / z tvojho pohľadu“

Nonstop - zmenila sa téma, začal si všímať človeka modernej epochy žijúceho svoj uponáhlňaný život (nonstop). - odkláňa sa od dediny, čoraz viac inklinuje k mestu

Elektrónkový klaun - nadviazal na Nonstop - lyrický hrdina - človek na gombičky, akoby riadený počítačom.

B) ĽUBOMÍR FELDEK

- poézia: **Jediný slaný strom, Kriedový kruh, Dvaja okolo stola, Slovák na Mesiaci** (moderný zrozumiteľný jazyk, uvoľnená metaforickosť, zvukomalebnosť (eufónia), slovné hry, mnohovýznamnosť jazyka, mnohovýznamnosť metafor)
- próza: **Modrá / Zelená kniha rozprávok** (pre deti)
- dráma: **Umenie neodísť** a **Skúška** (divadelné hry)

B) OSAMELÍ BEŽCI: v roku 1964 vystúpili v časopise Mladá tvorba Manifest „prednosti trojnohých slávikov“. **Znaky:**

-originálnou poetikou, viacvýznamovosťou básní, báseň = osobitné vyjadrenie, netvorili uzavretú skupinu, boli si blízki pocitovo a spôsobom vnímania a zobrazovania sveta

- charakteristika tvorby:

1. vplyvy existencializmu – hľadanie zmyslu života, úvahy o smrti, pocity odcudzenia, nepochopenia
2. ekologické motívy – protest proti devastácii prírody, strata kontaktu človek s prírodou
3. „bežci“ boli preto lebo často zobrazovali pohyb – útek, cestovanie, pohyb vnímali ako nutnosť doby, rýchly život, ale vnímali ho aj ako zmenu
4. nekonvenčné vyjadrovanie
5. typická symbolika osamelých bežcov – cestovanie, horolezci, armáda

- predstavitelia – **Laučík, Repka, Štrpka**

C) PUBLICISTICKÝ ŠTÝL A JEHO ŽÁNRE:

- funkcie: informačná, agitačná, vzdelávacia
- určený pre široké vrstvy prijímateľov - použitie menej bežných pojmov, značiek a skratiek musí byť autorom vysvetlené
- základné znaky: zrozumiteľnosť (prístupnosť), výstižnosť, pôsobivosť
- automatizácia (ustálenosť, konvenčnosť vyjadrovania) a aktualizácia (oživovanie, nezvyčajnosť vyjadrovania) by mali byť v rovnováhe
- najčastejšie aktualizčné jazykové prostriedky:
 - prenášanie významu slova
 - obrazné pomenovanie (Zelené plúca mesta ostávajú bez zelene)
 - používanie frazeologizmov a ich tvorivé obmieňanie
 - kontrast (Na hranici, kt. nerozdeľuje, ale spája)
 - klišé - často opakovaná jazyk. aktualizácia stráca svoj účinok a mení sa na automatizáciu, ba až na ošúchanú frázu

PUBLICISTICKÉ ŽÁNRE:

- spravodajské - správa (oznámenie), komuniké (oficiálne štátnopolitické vyhlásenie), rezolúcia (vyhlásenie v závere rokovania, zjazdov a pod.), report (krátka spravodajská reportáž), referát, interview, inzerát, reklama
- analytické (vysvetľujúce, úvahové a hodnotiace) - úvodník, komentár, recenzia, kritika, diskusia; glosa, entrefilet (poznámky na aktuálnu tému, často vtipné až ironické)
- beletristické (rozprávajúce a opisné, využívajú prostriedky umeleckej lit.) - fejtón, besednica, causerie, stĺpček, reportáž, črta

Recenzia

- subjektívne hodnotenie (umeleckého al. náučného diela), aj keď toto hodnotenie píše špecialista
- uplatňuje sa osobný postoj autora (najmä pri hodnotení nejakého nového javu, novj metódy a pod.)
- priradujeme ju k úvahe
- z lat. recensere = vykonávať prehliadku, prehliadať, uvažovať
- žáner umeleckej vedeckej kritiky, posudok nejakého um. diela po jeho vydaní
- vyskytuje sa v novinách, časopisoch
- býva priradovaná k úvahe, pretože autor v nej zaujíma subj. stanovisko k recenzovanému objektu (knihe al. filmu)
- môže byť písaná z pozície sympatie al. nesympatie
- dôležité je, aby bola aktuálna
- obsahuje:
 - a) nadpis - pútavý, výstižný, provokujúci
 - b) zákl. bibliograf. údaje - autor, titul, vydavateľstvo, rok - ak reedícia, tak koľký krát, prekladateľ (strany, náklad)
 - c) úvod - subj., individuálny (naznačuje cestu, ako sme sa ku knihe dostali)
 - d) prerozprávanie deja - malá analýza
 - e) zhodnotenie, či sa to autorovi podarilo al. nie.

D) UKÁŽKU PREŠTYLIZOVAŤ NA PUBLICISTICKÝ ŠTÝL:

Sedím vo vlaku, dívam sa cez okno na trávnaté medze s krikmi šípok, na ktorých rastú jariny s hniezdami so škrupinami z vajčiek. V pozadí tečie belasý potok a premýšľam, kde sa asi nachádzam.

ZÁVER: posolstvo, aby ľudia chránili prírodu.